

6. Про охорону дитинства : Закон України від 26.04.2001 за № 2401-III. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14> (дата звернення 19.10.24.)

7. Про створення безпечного освітнього середовища в закладі освіти та попередження і протидії булінгу (цькуванню): Лист МОН № 1/9-436 від 14.08.2020 р. URL : <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-stvorennya-bezpechnogo-osvitnogo-seredovisha-v-zakladi-osviti-ta-poperedzhennya-i-protidiyi-bulingu-ckuvannuu>. (дата звернення 19.10.24.)

Наталія Фіголь,
*кандидат педагогічних наук,
доцент, доцент кафедри психології і соціальної роботи,
Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна
академія імені Тараса Шевченка*

Галина Олійник,
*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальної роботи та
менеджменту соціокультурної діяльності,
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка*

РОБОТА СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ

Постановка проблеми. На жаль, на сьогоднішній день в загальноосвітніх закладах зростає кількість учнів з особливими освітніми потребами. У майже кожній школі на даний момент навчається учні з особливими освітніми потребами і мають інклюзивну форму навчання. Практика європейських країн, показує, що діти з особливими потребами можуть одержувати освіту в звичайному навчальному закладі за моделлю інклюзивного навчання, яка дає можливість не відокремлювати таких учнів від інших. Запровадження таких сучасних моделей організації навчання й виховання в українських школах потребує особливої підготовки педагогів та організації соціально – психологічної служби школи, оскільки ефективність інтегрованого та інклюзивного навчання залежить від правильного соціально – педагогічного та психолого – педагогічного супроводу цих дітей. І тому актуальним питанням виступає в першу чергу, особливість соціально – педагогічної роботи з учнями з особливими освітніми потребами в умовах школи. Адже важливу роль у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами відіграє соціальний педагог, який сприяє соціальній адаптації дитини в загальній ситуації її соціальних відносин. У результаті цього діти долучаються до всіх соціальних систем, структур, соціальних зв'язків та беруть активну участь в основних сферах життя і діяльності школи та суспільства, готуючи себе до повноцінного майбутнього життя. Усі напрями роботи соціального педагога з учнями з особливими освітніми потребами та педагогічним колективом, батьками в умовах школи потребують розвитку знань та практичних навиків. Спільне навчання

має не лише гарантувати право дитини з особливими освітніми потребами не бути ізольованою від інших, а й забезпечити їй можливість відвідувати школу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інклюзивне навчання – це система освітніх послуг, гарантованих державою, що базується на принципах недискримінації, врахування багатоманітності людини, ефективного залучення та включення до освітнього процесу всіх його учасників. Основний принцип – менше зовнішньої і якнайбільше внутрішньої диференціації. Заклад освіти, який упроваджує інклюзивну форму навчання, дає дитині з ООП [3, с.12]:

1. Змогу здобути освіту відповідно до своїх індивідуальних здібностей;
2. Вільно спілкуватися і взаємодіяти з однолітками;
3. Можливість адаптації у суспільстві, набуття навичок, що потрібні для реалізації своїх життєвих потреб.

Мета інклюзивної освіти – розбудова інклюзивного суспільства, що дозволяє кожному, незалежно від віку та статі, етнічної належності, здібностей, наявності або відсутності особливостей у розвитку, брати участь у житті суспільства й робити свій внесок в його розвиток. У такому суспільстві поважають й цінують. Соціалізація дітей з особливостями розвитку є одним із пріоритетних напрямів як спеціальної педагогіки, так й інклюзивної освіти. Актуальність проблеми зростає у зв'язку зі збільшенням кількості дітей з ООП та впровадженням загальнодержавного курсу на розвиток і підтримку інклюзивної освіти.

Дитині з ООП через низку причин складно без допомоги набути якостей повноцінного члена суспільства, засвоїти потрібні соціальні ролі та культурні норми. Тому одним із важливих напрямів розвитку ресурсного забезпечення впровадження інклюзивної освіти є психологічний супровід усіх учасників інклюзивних процесів. Основним завданням психолого-педагогічного супроводу освітнього процесу в школі з інклюзивною формою навчання вважається підтримка комфортного освітнього соціального середовища, яке сприяє повному розкриттю та розвитку пізнавальних, особистісних і творчих ресурсів дитини. Соціальному педагогу слід підтримувати в дитині впевненість у своїх силах, прагнення до пізнавальної діяльності; запобігати різким змінам у психічній діяльності, поведінці та загальному стані дитини й реагувати на них .

Отже, ми пропонуємо *основні завданням соціально-педагогічного супроводу* [1]:

- формування у педагогів особистісної та професійної (методичної) готовності до здійснення інклюзивного навчання, яке б не шкодило дітям і самому педагогу;
- створення безбар'єрного середовища, яке передбачає і фізичну, і психологічну складову (подолання бар'єрів взаємодії педагога й дитини, а також дитини з ООП та інших учасників освітнього процесу) та створення атмосфери емоційного комфорту та взаємосприйняття;

- робота з батьками;
- діагностичне дослідження особистісних параметрів та особливостей соціалізації дитини у сім'ї ;
- розвивальна робота за принципом «кроків» відповідно до визначених зон «актуального» та «найближчого розвитку».
- організація цілеспрямованої фахової допомоги сім'ї у вирішенні її проблем адаптації у соціумі;
- формування соціально-педагогічної компетентності сім'ї – набуття її членами соціально-педагогічних знань і навичок, достатніх для реалізації повсякденного життя;
- забезпечення всебічного розвитку дитини відповідно до її задатків, нахилів, здібностей, індивідуальних, психічних та фізичних особливостей, культурних потреб, формування в неї моральних норм та створення умов для її соціалізації;
- надання комплексної психолого-педагогічної, корекційно-розвивальної допомоги дітям, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку, тривалого лікування та реабілітації;
- допомога батькам у створенні доцільних психолого-педагогічних умов виховання дитини відповідно до її віку, індивідуальних особливостей та потреб своєчасного і всебічного розвитку.

Основними етапами діяльності соціального педагога щодо соціально-педагогічного супроводу сімей, які мають дітей з особливими освітніми потребами є: *підготовчий, практичний та узагальнюючий* [1; 3].

1. Підготовчий етап включає в себе наступні складові:

- соціально-педагогічна діагностика ;
- допомога батькам у створенні вдома розвивального середовища для дитини.

Працюючи з сім'єю, соціальний педагог намагається дати поради щодо створення в ній умов, що сприяли б появі нових взаємовідносин між дитиною і дорослими, надає батькам консультації, за необхідності організовує зустрічі з іншими спеціалістами. Консультації батьків, які виховують дитину з особливими потребами як основа успішної взаємодії школи і сім'ї. На консультаціях батьків, які мають дітей з відхиленнями у психофізичному розвитку, обговорюються питання, з якими вони звертаються до соціального педагога перед вступом до школи. Зазвичай, розмова зводиться до вирішення таких питань:

1. Чи відбуватиметься розвиток їх дитини в процесі навчання в школі?
2. Як нормалізувати взаємовідносини між дитиною з особливими потребами і матір'ю або членами родини?

3. Чи зможе дитина з ООП спілкуватися з іншими дітьми у школі, чи не завдадуть шкоди хворій дитині інші діти і дорослі, які не мають навичок у задоволенні особливих потреб у догляді дитини та спілкуванні з нею?

4. Як формувати позитивне відношення до навчання, до однокласників, до вчителів, до вихователів школи у дитини з вадами розвитку.

Окрім відповідей на запитання важливо надати практичну допомогу сім'ям в організації медичного обстеження, супроводу учня в школу, якщо сім'я не в змозі самостійно вирішити ці питання. Підсумками підготовчого етапу є чітке усвідомлення ситуації в сім'ї, розуміння її особливостей, визначення цілей і завдань допомоги, вибір методів і засобів, які доцільно застосовувати щодо розвитку дитини, її найближчого та широкого оточення для досягнення очікуваних результатів.

II. Практичний етап включає діагностику дітей, участь у розробці для них індивідуальних розвивальних програм, проведення просвітницької роботи з дітьми, консультації дітям та батькам.

III. Узагальнювальний етап полягає у здійсненні аналізу результатів, досягнутих у роботі з дитиною, та розробці відповідних рекомендацій для батьків.

Робота з батьками передбачає формування у них здорового способу життя, правової та педагогічної культури, життєвої компетентності, активної життєвої позиції, допомогу в організації змістовного сімейного і дитячого дозвілля, навчання поведінки в екстремальних ситуаціях. Робота з дітьми передбачає їхній розвиток, виховання і навчання відповідно до вікових потреб і можливостей, особливостей світосприймання і виду провідної діяльності. Зміст роботи забезпечується цілеспрямованою підготовкою дитини до самостійного життя в соціумі [4].

Завданнями цього етапу є створення належних умов для реалізації дитиною свого природного потенціалу (фізичного, психологічного, соціального), розвиток базових якостей особистості, допомога в набутті дитиною навичок практичного життя, виховання творчого ставлення до дійсності, забезпечення гармонійного та різнобічного розвитку. Робота також повинна бути спрямована на підтримку, збереження і розвиток здорового способу життя. Основними формами роботи з дітьми можуть бути гра, спілкування, організація творчої діяльності тощо.

Висновки. Отже, організація роботи соціального педагога з учнями з особливими потребами на означених аспектах його діяльності і діяльності спеціалістів освітніх закладів інклюзивної орієнтації є базовою умовою успішної інтеграції цієї категорії учнівської молоді не лише в освітнє середовище, але й у суспільство в цілому.

Список використаних джерел:

1. Алмаши А., Кушнір І., Старова Ю. Специфіка професійної діяльності соціального педагога в інклюзивному середовищі закладу загальної середньої освіти. *Імідж сучасного педагога* № 3 (186), 2019.
2. Журнал «Соціальний педагог», *Шкільний світ* № 9(153), вересень 2019.

3. Колупаєва А., Таранченко О. Інклюзивна освіта: від основ до практики: монографія. Київ: АТОПОЛ, 2016. 152 с.
4. Колишкін О. В. Корекційна освіта. Вступ до спеціальності: навчальний посібник. Суми «Університетська книга». 2013. 392 с.
5. Мартинчук О. В. Основи корекційної педагогіки: навч.-метод. посіб. для студентів напряму підготовки «Дошкільна освіта». К.: Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2010. 283 с.

*Любов Юзва,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальність 011 Освітні, педагогічні науки,
ОП Соціальна педагогіка,
факультет педагогіки і психології,
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка*

*Науковий керівник: Галина Лещук,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальної роботи та
менеджменту соціокультурної діяльності,
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка*

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНОЇ ІЗОЛЯЦІЇ НА СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНУ РОБОТУ

Постановка проблеми. Соціальна ізоляція, спричинена пандемією COVID-19 та іншими надзвичайними ситуаціями, призводить до значних змін у соціальних взаємодіях. Це створює виклики для окремих людей і цілих груп населення, особливо для вразливих груп – дітей, людей з інвалідністю, осіб похилого віку та соціально незахищених верств населення. У цьому контексті соціально-педагогічна робота потребує адаптації методів і підходів для збереження та підтримки соціальних зв'язків, психологічного комфорту та виховання. Основне завдання полягає в тому, як забезпечити ефективну соціально-педагогічну допомогу в умовах обмеженого фізичного контакту, коли традиційні інтерактивні методи стають неможливими або недостатніми.

Виклад основного матеріалу. Розкриємо вплив соціальної ізоляції на різні соціальні групи:

- діти: соціальна ізоляція у дітей може призвести до тривоги, депресії та зниження мотивації до навчання. Відсутність фізичної взаємодії з однолітками та вчителями впливає на розвиток соціальної та емоційної стабільності;